

Nr 84.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1932 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslånefond jämte i ämnet väckta motioner.
(1:sta avd.)

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1932/1933 beräkna *dels* under nionde huvudtiteln (punkten 88) till lindring av fraktkostnader för kalk m. m. ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor, *dels ock* under utgifter för kapitalökning (bil. 5, punkten 15) såsom kapital för kalkbrukslånefonden ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Härefter har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 11 mars 1932 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 201, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1) att till lindring av fraktkostnaderna för kalk m. m. anvisa för budgetåret 1932/1933 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor; ävensom

2) att

dels besluta, att en fond, benämnd statens kalkbrukslånefond, skall inrättas, från vilken lån må utlämnas till utförande av anläggning för kalkförekomsts utnyttjande i syfte att tillgodose jordbrukets kalkbehov,

dels medgiva, att lån ur sagda fond må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag,

dels ock såsom kapital för statens kalkbrukslånefond anvisa för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Med anledning av propositionen hava inom riksdagen väckts två likalydande till utskottet hänvisade motioner nämligen I: 350 av herr *Lundell* m. fl. och II: 510 av herr *Svensson* i Betingetorp m. fl., vari hemställts,

att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 201

Motioner.

punkt 1 föreslagit måtte för budgetåret 1932/1933 till lindring av fraktkostnaderna för kalk m. m. utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp anvisa såsom förslagsanslag ytterligare 250,000 kronor;

att fraktlindringen måtte utgå efter nu gällande grunder;

att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t i punkt 2 av samma proposition föreslagit; och

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna av banavgifternas borttagande för kalkningsmedel, som är avsett för jordbruksändamål.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionerna.

Till en början må erinras, att riksdagen från och med 1908 årligen anvisat anslag för lindring av fraktkostnader för kalk, kalkstensmjöl och mangel för jordbrukets behov. Anslagen, som tidigare till beloppen väsentligt växlat, hava för ett vart av budgetåren 1926/1932 uppförts med 600,000 kronor såsom förslagsanslag. Gällande bestämmelser för anslags användning äro, i huvudsaklig anslutning till beslut av 1930 års riksdag (prop. nr 270; R. skr. nr 394), intagna i Kungl. Maj:ts brev till järnvägsstyrelsen den 19 december 1930 (Sv. förf.-saml. nr 436) angående statsbidrag till fraktavgifter för kalk m. m. för jordbrukets behov.

Vidare må erinras om vissa av riksdagen begärda utredningar rörande kalkfrågan.

I skrivelse den 31 maj 1924, nr 228, anhöll riksdagen, i anledning av motionen I: 109, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning på vad sätt de i landets olika delar befintliga kalktillgångar skulle kunna på bästa sätt tillgodogöras det svenska jordbruket samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning. Av nyssnämnda motion framgår, att utredningens syfte borde vara att skaffa material till belysande av den utav riksdagen ofta behandlade frågan angående lindring av kalkfrakterna; och borde därför närmare undersökas, i vad mån befintliga kalkförekomster inom olika delar av landet kunde utnyttjas för traktens behov av jordbrukskalk för undvikande av genom fraktlindring framkallad onödigt lång kalktransport.

Den 13 juni 1924 anbefallde Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att i samråd med Sveriges geologiska undersökning verkställa den i förenämnda riksdagsskrivelse omförmälda utredningen och därmed ävensom med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning, inkomma till Kungl. Maj:t. Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 8 augusti 1930 åt lantbruksstyrelsen att verkställa, bland annat, en av riksdagen i skrivelse den 5 juni 1930, nr 394, begärd utredning, huruvida och på vad sätt statens medverkan erfordrades för att kalkfyndigheterna vid Högdal och vid Masugnsbyn med fördel för såväl jordbruket som det allmänna skulle kunna tillgodoföras lantbruket. Slutligen anbefallde Kungl. Maj:t den 5 juni 1931 lantbruksstyrelsen att, under beaktande av vad därom anförts i riksdagens skrivelse den 30 maj 1931, nr 317, avgiva yttrande med för-

slag rörande frågan, huruvida statsbidrag för kalkfrakter i fortsättningen borde beräknas jämväl å banavgifter.

Efter verkställande av de jämlikt Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut anbefallda utredningarna, hava lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning i ett den 9 november 1931 dagtecknat, till jordbruksdepartementet den 13 januari 1932 ingivet utlåtande framlagt resultatet av utredningsarbetet samt tillika framställt förslag dels rörande ändrade grunder i avseende å statsbidrag till lindring av fraktkostnader för kalkningsmedel samt anvisande av anslag för ändamålet för budgetåret 1932/1933, dels om inrättandet av en fond, benämnd statens kalkbrukslånefond, för utlämnande av lån till utförande av anläggningar för kalkförekommsters utnyttjande för tillgodoseende av jordbrukets kalkbehov, dels ock om utförande av vissa fortsatta utredningar i kalkfrågan. Vid utlåtandet är fogad en av kartor och diagram åtföljd omfattande redogörelse för en inom Sveriges geologiska undersökning verkställd utredning rörande det svenska jordbrukets kalkförsörjning.

Ämbetsverkens utlåtande den 9 november 1932 är såsom bilaga fogat vid propositionen.

Över ifrågakvarande utlåtande hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen och kommerskollegium, som överlämnat av kollegium inhämtade yttranden från Sveriges industriförbund och Sveriges kemiska industrikontor. Vidare har Svenska järnvägsföreningen i skriftelse den 23 februari 1932 yttrat sig i anledning av lantbruksstyrelsens och geologiska undersökningens förslag.

1:o.

Statsbidrag till lindring av kalkfrakter.

Under punkt 1:o har Kungl. Maj:t såsom ovan nämnts föreslagit riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna för kalk m. m. anvisa för budgetåret 1932/1933 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor.

Rörande innebörden av nu gällande, i Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 19 december 1930 (nr 436) intagna bestämmelser för beräkning av statsbidrag till fraktkostnader för kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov må framhållas följande.

Statsbidrag kan utgå vid transporter å statens eller enskilda järnvägar samt å statens automobilinje Övertorneå—Pajala, vilken därvid betraktas såsom en del av statens järnvägars linjer. Statsbidraget beräknas alltid på en fraktsats, som gäller för vagnslast om minst 10 ton. Detta beräkningssätt tillämpas även vid en mindre viktmängd kalk än 10 ton, dock måste sändningens vikt uppgå till minst 5 ton. Understiger sänd-

*Gällande
bestämmelser.*

ningens vikt 5 ton, utgår alltså intet statsbidrag. Vidare utgår statsbidrag endast beträffande fraktbelopp, som överstiger 50 öre för 100 kilogram. Då tariff 13 i statens järnvägars taxa (den tariff enligt vilken kalk i 10-tonslaster fraktbelägges) är 50 öre vid en väglängd av 120 kilometer, utgår således statsbidrag vid transport å statens järnvägar endast i det fall, att transportvägen överstiger 120 kilometer. Statsbidraget, som vid 125 kilometer utgör 1 öre för 100 kilogram, utgår sedan efter en med avståndet stigande skala, så att bidraget vid exempelvis 200 kilometer uppgår till 13 öre och vid 300 kilometer till 26 öre. Bruttofrakt, statsbidrag och nettofrakt (d. v. s. frakten enligt tariff 13 minus statsbidraget) för några fritt valda avstånd i statens järnvägars egen trafik framgå av följande uppgifter.

Väglängd (kilometer)	Bruttofrakt (öre för 100 kilogram)	Statsbidrag	Nettofrakt
120	50	—	50
125	51	1	50
140	55	3	52
160	60	7	53
200	69	13	56
250	80	20	60
300	90	26	64
400	108	37	71
600	144	58	86
800	180	79	101
1,000	216	100	116
1,500	306	152	154
2,000	396	205	191

Då transporten framgår över mer än en järnväg, ökas frakten med en övergångsavgift av 8 öre för varje övergång mellan två järnvägar, men samtidigt ökas också statsbidraget med samma belopp, varför nettofrakten blir densamma, som om transporten berört blott en järnväg. För ett avstånd av exempelvis 200 kilometer i samtrafik mellan två banor är frakten $69 + 8 = 77$ öre och statsbidraget (jämför föregående tablå) $13 + 8 = 21$ öre, varför nettofrakten i detta fall blir 56 öre eller densamma som vid transport 200 kilometer å statens järnvägar. Vissa enskilda järnvägar få emellertid i samtrafik, utöver samtrafiksfrakten, uttaga en extra avgift, benämnd banavgift, vilken utgår med olika belopp för skilda järnvägar. Tidigare fick statsbidraget inbegripa även dessa banavgifter, men enligt nu gällande bestämmelser får blott halva banavgiftsbeloppet ingå i statsbidraget. Om således i det nyss anförda exemplet den ena järnvägen har en banavgift av t. ex. 10 öre, blir bruttofrakten $69 + 8 + 10 = 87$ öre och statsbidraget $13 + 8 + 5 = 26$ öre, varför nettofrakten i detta fall blir 63 öre eller 5 öre högre än om transporten uteslutande berört

statens järnvägar. I nu ifrågavarande fall blir emellertid statsbidraget vid samtrafik 26 öre mot allenast 13 öre, om transporten uteslutande berör statens järnvägar. Vid sidan av tariffen liggande särskilda avgifter för omlastning, vagnars införande å hamn- eller sidospår o. d. få icke tagas i beräkning vid statsbidragets bestämmande.

För kalktransporter inom de fyra nordligaste länen gäller viss bestämmelse om maximering av nettofrakten. Sålunda skall i fråga om transport från station belägen inom Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län till station inom något av nämnda län statsbidraget, beräknat på förut angivet sätt, utgå med så stort belopp, att den fraktkostnad, som trafikanten skulle få betala vid fraktens debitering enligt tariff 13, efter avdrag av statsbidraget, icke understiger 50 öre för 100 kilogram och ej heller överstiger 65 öre för 100 kilogram.

I avseende å ordningen för statsbidrags erhållande gäller i huvudsak följande. Önskar mottagare av en sändning av ifrågavarande slag komma i åtnjutande av fraktlindring på grund av statsbidrag, skall han å formulär, som tillhandahålles å mottagningsstationen, uppgiva socknens och gårdens namn, egendomens åkerareal och transporterad myckenhet kalk samt på heder och samvete intyga, att varan är avsedd att användas till kalkning av hans jord, varvid ändamålet, vartill varan skall användas (till kalkning av träda, till nyodling å fastmarks- eller mossjord, till hagmarksförbättring eller dylikt), skall närmare angivas. Denna handling skall uppvisas för hushållningssällskapets ombud i vederbörande socken eller för kommunalnämndens ordförande för att av nämnda ombud, respektive ordförande, förses med intyg, att jordbrukaren enligt intygsgivarens åsikt är berättigad att erhålla fraktlindring för varumängden i fråga samt att de lämnade uppgifterna, såvitt känt, äro riktiga. Den sålunda påtecknade handlingen skall därefter avlämnas till mottagningsstationen för utbekommande av statsbidraget. Är mottagaren en förening eller hava förutom mottagaren jämväl andra jordbrukare del i sändningen, skola nyss angivna uppgifter avgivas för varje konsument, varjämte skall intygas, att varan är avsedd att användas till kalkning av jord, brukad av de namngivna personerna. Avdrag för statsbidragets belopp skall, därest järnvägsstyrelsen icke för visst fall annorlunda föreskriver, göras vid fraktens betalande å vederbörande järnvägsstation.

Såsom närmare framgår av *lantbruksstyrelsens och Sveriges geologiska undersöknings utlåtande* i ämnet hava ämbetsverken, efter att hava redogjort för jordbrukets kalkbehov och nuvarande kalkförbrukning samt för kalkproduktionen och avsättningsförhållandena för kalk, undersökt verkningarna av de hittills av statsmedel utgående kalkfraktlindringarna. Ämbetsverken hava därvid gjort gällande, att genom ifrågavarande bidragsverksamhet åstadkommits en avsevärd förskjutning av gränserna för olika kalkproducenters naturliga avsättningsområden samt skapats

Lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning.

möjligheter till ökad produktion för vissa kalkproducenter på andra producenters bekostnad. Vidare finna ämbetsverken det genom utredningen vara påvisat, att mer än hälften av de under de senare åren till fraktlindring utanordnade statsbidragen tagits i anspråk för andra syften än dem, som föranlett statsmakternas beslut, samt att jordbrukets kalkbehov borde vid ett rationellt utnyttjande av landets kalkförekomster kunna tillgodoses utan anlitande av järnvägstransporter i den omfattning, som skett. Sammanfattningsvis hava ämbetsverken härutinnan anført, att det genom utredningen torde få anses klart ådagalagt, att nuvarande bestämmelser om kalkfraktlindring varken ur statsfinansiell eller jordbrukets synpunkt verka på ett tillfredsställande sätt, att, då produktionskostnaderna för jordbrukskalk under olika förhållanden ej vore avsevärt olika, jordbrukets behov av kalk, under förutsättning att kalkproducenterna tillämpade en lojal prissättning, borde kunna tillgodoses genom ett avsevärt mindre statsbidrag, att inom landets olika delar förefunnnes betydande, ur jordbrukets synpunkt fullt användbara, outnyttjade kalkförekomster, samt att, därest dessa förekomster i tillräcklig omfattning utnyttjades, behovet av anslag till kalkfraktlindring skulle kunna inskränkas till ett avsevärt mindre belopp.

Ämbetsverken hava härefter övervägt de åtgärder, som från det allmännas sida borde vidtagas för att underlätta jordbrukets kalkförsörjning. Dylika åtgärder kunde inriktas antingen på att fortfarande genom fraktlindring bidraga till förbilligande av jordbrukskalken, i den mån sådant kunde anses erforderligt, eller på att underlätta tillgodogörandet av kalkförekomsterna i landets olika delar i syfte att såmedelst utan alltför betungande frakter säkerställa tillgång på i prisavseende konkurrenskraftig jordbrukskalk eller ock på dessa båda vägar samtidigt.

Vad angår frågan om fraktlindringen hava ämbetsverken — med hänsyn till att den nuvarande ordningen föranlett utnyttjande av statsmedel för helt andra syften, än som därmed avsetts, och medfört en till synes fullkomligt onödig transport av kalk långa sträckor samt synts hava motverkat kalkproduktionens rationella utveckling — övervägt frågan, huruvida icke kalkfraktlindringsbidrag för framtiden borde alldeles indragas. De olägenheter, som en sådan åtgärd skulle vålla vissa, om också jämförelsevis få jordbrukare, hava emellertid synts ämbetsverken vara av den betydelse, att de icke för närvarande velat förorda sådan åtgärd. Emellertid hade det synts ämbetsverken vara klart, att bidragen borde kunna ställas på avskrivning för att, när produktionen av jordbrukskalk nått önskad allsidig utveckling, begränsas till ett minimum. Nödvändigt syntes dock vara, att bidragen för framtiden utginge efter sådana grunder, att statsmedel icke anlidades i större utsträckning, än som oundgängligen vore med hänsyn till jordbrukets intressen nödvändig, och att detta skedde på sådant sätt, att intresset för ett rationellt utnyttjande av kalkförekomsterna i landets olika delar icke motverkades.

Därefter hava ämbetsverken framlagt förslag till vissa ändringar i gällande grunder för statsbidrags utgående till lindring av fraktkostnaderna vid transport av kalk m. m. för jordbrukets behov. Sålunda föreslås att fraktlindringsbidrag bör utgå allenast för 90 procent av i sändningen ingående ren kalk. Vidare innefattar förslaget, att landet skulle i förevarande avseende uppdelas i följande fyra naturliga produktions- och avsettningsområden nämligen 1) Skåne, 2) Götaland i övrigt jämte Värmland, 3) Svealand med undantag av Värmland ävensom Gävleborgs län samt 4) de fyra nordligaste länen. Något behov av fraktlindring för transporter från det ena till det andra av dessa områden syntes i regel icke föreligga. I ändamål att få till stånd viss distriktsindelning i avseende å kalktransporter hava ämbetsverken förordat en bestämmelse av innebörd, att kalkfraktlindring icke må utgå beträffande transport av kalk från Götaland till konsumtionsort inom Svealand, med undantag dock för Värmland, samt dels Gävleborgs län.

Beträffande de fyra nordligaste länen hava ämbetsverken framhållit, att därstädes för närvarande funnes allenast ett fåtal kalkproducenter, vilkas produktionskapacitet dock syntes kunna tillfredsställa kalkbehovet inom orten. Enligt ämbetsverkens mening gällde det att få till stånd en sådan överenskommelse med dessa kalkbruk angående priset å jordbrukskalk i Norrland, att konkurrensen från sydligare kalkproduktionscentra förhindrades.

I fråga om förekommande banavgifter hava ämbetsverken såsom allmän regel föreslagit, att — utöver gällande samtrafikstaxa — inga extra avgifter, som belöpa sig på de närmast produktionsorten liggande 120 kilometer fraktväg, må medräknas vid utmätande av statlig fraktlindring. Alla fraktavgifter, utom överförings- och omlastningsavgifter, men med inberäkning av sådana banavgifter, vilka belöpa sig på fraktväg, liggande utom nyss angiven gräns, skulle inräknas bland de kostnader, för vilka fraktlindring må utgå.

Slutligen hava ämbetsverken föreslagit, att frakten liksom hittills beräknades efter tariff 13, men att fraktgränsen för statsbidrags utgående, nu 50 öre per 100 kilogram, av statsfinansiella skäl sattes till 60 öre per 100 kilogram, ett belopp som närmast motsvarade en lägsta fraktgräns av 50 öre vid befraktning enligt tariff 14.

Det erforderliga anslagsbeloppet har beräknats till 250.000 kronor.

Mot ämbetsverkens utredning och förslag hava i flera av de däröver avgivna yttrandena rests allvarliga invändningar. I sådant avseende tillåter sig utskottet hänvisa till den redogörelse för de avgivna yttrandena, som återfinnes i statsrådsprotokollet.

De förändringar i förhållande till nu gällande grunder för statsbidrags utgående till lindring av fraktavgifterna för kalk m. m., som innebäras i Kungl. Maj:ts förslag, kunna sammanfattas sålunda.

*Innebörden
av Kungl.
Maj:ts
förslag.*

Fraktbidrag å banavgifter, som för närvarande utgår å hälften av dessa avgifter, är avsett att helt borttagas, Fraktgränsen för statsbidrags utgående, nu 50 öre för 100 kilogram, skulle höjas till 60 öre för 100 kilogram. Vidare skulle fraktbidragets storlek sättas i viss relation till den mängd ren kalk som innehölles i den befraktade mängden kalkningsmedel. Departementschefen har härutinnan av utredningen i ärendet funnit framgå, att man i avseende å kalkningsmedlens halt av ren kalk torde kunna särskilja huvudsakligen två olika kvaliteter, nämligen — i stort sett — dels västgöta- och närkekalken samt i regel annan fältugnbränd kalk, dels ock schaktugnbränd kalk. I anslutning till de sålunda förekommande huvudtyperna och de uppgifter rörande halten av ren kalk i de båda slagen av kalk skulle enligt förslaget en tudelning ske på så sätt, att kalkningsmedel med förslagsvis mindre än 80 procent ren kalk, magnesia inräknat, hänfördes till en grupp (lågprocentiga kalkningsmedel) samt kalkningsmedel med förslagsvis 80 procent ren kalk eller däröver hänfördes till den andra gruppen (högprocentiga kalkningsmedel).

Fraktlindringsbidraget skulle, då fråga vore om lågprocentiga kalkningsmedel, beräknas efter 70 procent samt, då fråga vore om högprocentiga kalkningsmedel, efter 85 procent av den fraktkostnad, som enligt i övrigt gällande grunder finge tagas i betraktande vid fraktlindringsens bestämmande.

Med hänsyn till de sålunda ifrågasatta skärpningarna i villkoren för fraktbidrags utgående har i propositionen det för budgetåret 1932/1933 erforderliga anslaget upptagits till ett till 250,000 kronor nedsatt belopp.

Utskottet.

Utskottet vill ingalunda förneka, att anledning kan finnas för en revision i vissa avseenden av de nuvarande grunderna för statsbidrags utgående till lindring av fraktavgifterna för kalk m. m. för jordbrukets behov särskilt i betraktande av vad utskottet tidigare anfört beträffande frågan huruvida fraktbidrag bör utgå på förekommande banavgifter, och utskottet förstår därför till fullo den strävan i sådant avseende, som kommit till uttryck i den föreliggande propositionen. Utskottet finner förslaget så mycket mer förklarligt som därigenom skulle möjliggöras en med hänsyn till det statsfinansiella läget beaktansvärd sänkning av det erforderliga anslagsbeloppet eller från 600,000 kronor till 250,000 kronor. Det torde emellertid å andra sidan vara otvivelaktigt, att genomförande av i propositionen innefattade skärpningarna i gällande grunder måste medföra en icke oväsentlig begränsning i de nuvarande möjligheterna för jordbrukarna att erhålla fraktbidrag till det i många fall oundgängliga jordförbättringsmedel, som kalken utgör. Oavsett vilken mening man i övrigt må hysa beträffande det nuvarande fraktlindringssystemet synes i betraktande av jordbrukets alltmer skärpta svårigheter varje åtgärd, som kan komma att verka i antydd riktning, vara ägnad att väcka de allvarligaste

betänkligheter. Utskottet kan i detta sammanhang icke heller helt bortse från att de föreslagna skärpta grunderna knappast torde kunna undgå att beröra de delar av näringslivet, vilka äro mer eller mindre avhängiga av att jordbruket kan tillgodose sitt normala behov av jordbrukskalk. Varje mera betydande rubbning inom produktion och transportväsen under rådande krisläge torde sålunda, såsom kommerskollegium i ärendet anført, lätt kunna medföra ekonomiska och sociala verkningar, som i väsentlig grad skulle motverka den fördel för det allmänna, som en anslagsbesparing i och för sig medförde.

Utan att för närvarande närmare ingå på de föreslagna förändrade bidragsgrunderna anser sig utskottet av ovan angivna skäl, i likhet med motionärerna, icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet håller sålunda före, att statsbidrag till fraktlindring vid transport av jordbrukskalk må tillsvidare utgå efter nu gällande grunder. Mot det i motionerna beräknade anslagsbeloppet har utskottet intet att erinra.

Vad härefter beträffar motionärernas förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående möjligheterna av banavgifternas borttagande i fråga om jordbrukskalk har i motionerna erinrats om hurusom det vissa enskilda järnvägar lämnade medgivandet att uttaga banavgifter jämväl vid transport av jordbrukskalk närmast tillkommit för att vid en tidpunkt, då järnvägarnas driftkostnader vore oerhört stegrade, utgöra en viss compensation härför. De förhållanden, som sålunda skulle hava föranlett banavgifternas tillkomst, vore emellertid enligt motionärernas mening icke längre för handen. Utskottet anser, att ur de synpunkter, som närmast böra anläggas med avseende å anslaget till fraktlindring av jordbrukskalk, vissa fördelar skulle vara att vinna genom banavgifternas avskaffande. Om så skedde skulle ifrågavarande anslag — utan att någon inskränkning behövde ske i den enskilde jordbrukarens möjlighet att erhålla fraktbidrag — icke längre belastas med kostnader, vilka det sedan länge rätt starkt delade meningar om huruvida de böra täckas från ett anslag under nionde huvudtiteln. I betraktande härav och med hänsyn till vad motionärerna i övrigt anført synes utskottet en undersökning av möjligheterna i förevarande avseende därför vara väl befogad. Utskottet anser sålunda, att en hänvändelse i saken bör göras till Kungl. Maj:t.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen må med bifall till motionerna I: 350 och II: 510 i vad avser anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk m. m. anvisa för budgetåret 1932/1933 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 500,000 kronor att utgå enligt nu gällande grunder för bidrag till sådan fraktlindring;

2) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i den mån förslaget ej sammanfaller med vad utskottet hemställt under punkt 1) icke må vinna riksdagens bifall;

3) att riksdagen, med anledning av berörda motioner, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande möjligheterna att icke längre låta den vissa enskilda järnvägar medgivna rätten att utöver de ordinarie fraktsatserna uttaga vissa banavgifter äga tillämpning vid transport av kalk m. m. för jordbrukets behov.

2:o.

Kalkbrukslånefonden.

Under punkt 2 har Kungl. Maj:t såsom ovan nämnts föreslagit riksdagen *dels* besluta, att en fond, benämnd statens kalkbrukslånefond, skall inrättas, från vilken lån må utlämnas till utförande av anläggning för kalkförekomsts utnyttjande i syfte att tillgodose jordbrukets kalkbehov, *dels* medgiva, att lån ur sagda fond må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag, *dels ock* såsom kapital för statens kalkbrukslånefond anvisa för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

I de väckta motionerna hava såsom ovan nämnts hemställts om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande del.

Lantbruksstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning hava i sitt förberörda utlåtande den 9 november 1931 föreslagit inrättande av en kalkbrukslånefond.

Därvid hava ämbetsverken anförut följande.

Därest, såsom ämbetsverken förutsatt, statens omkostnader för fraktlindring för jordbrukskalk efterhand skulle kunna minskas för att eventuellt slutligen alldeles upphöra, vore det emellertid oundgängligt, att befintliga, utnyttjningsbara kalkförekomster i landets olika delar komme till användning. Det torde vara både ett jordbruks- och statsintresse, att åtgärder i syfte att utnyttja sådana fyndigheter underlättades. Då anläggningar för tillgodogörande av sådana fyndigheter krävde avsevärda kapital, syntes det ligga närmast till hands, att statsverket genom tillhandahållande av lånemedel till skälig ränta underlättade den erforderliga kapitalanskaffningen. Som skälig ränta ville ämbetsverken i detta fall föreslå den ränta, som tillämpades vid lån från statens mejerilånefond eller 4 1/2 procent.

Lån från en sådan fond borde enligt ämbetsverkens förmenande kunna utgå för alla slag av anläggningar i syfte att tillgodogöra för lantbrukets behov förefintliga kalkförekomster, således jämväl mesaförekomster, ävensom till utbyggande av förefintlig, i förhållande till producents försäljningsområde otillräcklig anläggning.

Bestämmelserna angående lån från fonden syntes med hänsyn till lånens allmänna betydelse i huvudsak böra överensstämma med föreskrifterna angående lån från mejerilånefonden. Dylika lån, som syntes böra beviljas av Kungl. Maj:t, borde emellertid kunna utgå såväl till kooperativ sammanslutning bland lantmännen som till bolag eller enskild företagare, som vore villig att underkasta sig av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser. Sistnämnda villkor syntes böra föreskrivas med hänsyn till önskvärdenheten av att statsmedel endast utnyttjades för anläggningar, vilkas ägare vore villiga att medarbeta vid fullföljandet av det allmännas planer för en rationell kalkförsörjning av jordbruket.

Någon verklig beräkning av den omfattning, vari en sådan fond skulle komma att tagas i anspråk, vore givetvis omöjlig att verkställa. Enligt ämbetsverkens bedömande borde emellertid för budgetåret 1932/1933 för ändamålet avsättas högst 1,000,000 kronor.

Av de yttranden, som avgivits i ärendet, inhämtas bland annat följande.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida icke den föreslagna räntesatsen 4.5 procent under förhanden varande förhållanden vore väl låg, men om en så låg räntesats ansåges nödvändig för vinnandet av det med fonden avsedda ändamålet, ville statskontoret dock icke motsätta sig förslaget i denna del. Det syntes vidare lämpligt, att föreskrifterna rörande lån ur mejerilånefonden i tillämpliga delar toges till förebild vid utarbetandet av bestämmelserna för den nya fonden. Statskontoret ansåge sig emellertid beträffande säkerheten för ur fonden beviljade lån böra framhålla angelägenheten av att, därest inteckning i vederbörande anläggning vore avsedd att kunna godkännas såsom säkerhet för lånesumman, bestämmelse härom meddelades, då det syntes sannolikt, att statskontoret eljest svårigen skulle kunna godtaga en dylik säkerhet.

Beträffande avsättningen till fonden för budgetåret 1932/1933 finge statskontoret framhålla, att någon reducering av det föreslagna beloppet, 1,000,000 kronor, syntes påkallad särskilt med hänsyn till att under nu rådande tryckta ekonomiska förhållanden igångsättandet av nya och utvidgandet av gamla industriella företag torde kunna förväntas äga rum i mindre utsträckning än under mera normala förhållanden. I varje fall torde avsättningen ifråga ej böra överstiga det i statsverkspropositionen för innevarande år för ändamålet beräknade beloppet, 800,000 kronor.

Därest det skulle befinnas önskligt, att fondens förvaltning uppdroges åt statskontoret, vore ämbetsverket berett emottaga uppdraget ifråga.

Sveriges kemiska industrikontor har avstyrkt åtgärder från statens sida för uppmuntrande av nya produktionsföretag på området. Kalkbränning vore för närvarande icke någon nämnvärt lönande produktion. Någon ny kalkproduktion kunde för närvarande icke byggas på mesans utnyttjande. Inrättandet av en kalkbrukslånefond avstyrktes.

Sveriges industriförbund har bestämt avrått från upprättandet av en kalkbrukslånefond. Emot en dylik åtgärd talade bland annat de stora ekonomiska riskerna i att för närvarande investera kapital i en rad nya kalkbruk. Ämbetsverken förutsatte visserligen, att användningen av kalk skulle kunna väsentligt utökas, men icke heller på denna punkt förefunnnes några säkra utgångspunkter. Ämbetsverkens förslag att stimulera till ny kalkproduktion har förbundet alltså ansett ej böra genomföras.

Kommerskollegium har ansett, att vid den långsammare aveckling av statens understöd för fraktlindring av kalkfrakter, som kollegium för-

ordat, med inrättandet av en kalkbrukslånefond kunde tillsvidare anstå. Under tiden uppstående aktuellt behov av statsmedel för befrämjande av nya kalkbruks tillkomst syntes kollegium kunna tillgodoses medelst användande av industrilånefonden.

För egen del har departementschefen även beträffande frågan om inrättandet av en kalkbrukslånefond kunnat i stort sett ansluta sig till vad lantbruksstyrelsen och geologiska undersökningen med instämmande i huvudsak av statskontoret föreslagit.

I avseende å villkoren för lån från den föreslagna kalkbrukslånefonden har departementschefen icke funnit anledning till annan erinran mot ämbetsverkens förslag, än att räntan å lån från fonden borde bestämmas till 5 procent. Såsom säkerhet för lånen borde kunna få godtagas inteckning med bästa förmånsrätt i vederbörande fastighet. Fonden borde förvaltas av statskontoret.

Det kapitalbelopp, som torde böra anvisas för fondens bildande, har ansetts kunna begränsas till 400,000 kronor.

Utskottet.

Inom utskottet har gjorts gällande, att en kalkbrukslånefond skulle för Norrlands vidkommande hava en icke oväsentlig uppgift att fylla, men att beträffande övriga delar av landet behovet av en sådan fond kunde starkt ifrågasättas. Den föreliggande utredningen synes utskottet icke giva tillräcklig ledning för ett mera bestämt omdöme härutinnan. Det vill ock förefalla utskottet, som om frågan om inrättande av en fond av här ifrågavarande slag överhuvudtaget skulle tarva en något mera ingående utredning.

Utskottet, som sålunda för närvarande icke anser sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en kalkbrukslånefond, får därför hemställa,

att riksdagen må med bifall i nu förevarande del till motionerna I: 350 och II: 510 avslå Kungl. Maj:ts under ifrågavarande punkt gjorda framställning.

Stockholm den 20 maj 1932.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl E. Eriksson, Elof B. Andersson, Fritiof Gustafson*, friherre *Lagerfelt, Dalberg* och *Karl A. Johanson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Pettersson* i Bjälbo, *Hedlund* i Häste, *Carlström*, *Andersson* i Grimbo, *Bengtsson* i Kullen, *Vahlstedt* och *Olsson* i Rödningsberg.

Reservationer:

Under punkt 1:o (statsbidrag till lindring av kalkfrakter)

a) av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson, Elof B. Andersson, Dalberg* och *Olsson* i Rödningsberg, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag;

b) av herr *Sederholm*.

Under punkt 2:o (kalkbrukslånefonden) av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson, Dalberg, Karl A. Johanson* och *Olsson* i Rödningsberg, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.
